

2023, 12 (1), 120-149 | Araştırma Makalesi

İlkokul Bahçelerinin, Doğal Ögeler ve Çocukların Fiziksel Gelişimi Açısından İncelenmesi

Dilruba Saygın¹

Demet Zafer Güneş²

Öz

Doğa ile etkileşim halinde olan çocuklar fiziksel, bilişsel, sosyal, duyuşsal, ruhsal, eğitsel ve sağlık gibi pek çok açıdan olumlu gelişim göstermektedirler. Fakat şehirleşmenin hızla artması, buna paralel olarak nüfusun çoğalması, insanların birbirini tanımaması ve güvenli mekanların azalmasıyla çocukların kapalı mekanlarda geçirdikleri süre artmıştır. Oysa çocuklar günlerinin büyük bir kısmını okulda geçirmektedirler. Bu doğal ortamı oluşturmada ise okul yöneticilerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, ilkokul bahçelerini, doğal ögeler ve fiziksel gelişim açısından incelemektir. Araştırma nitel bir çalışmadır ve araştırma deseni "Olgubilim (fenomenoloji)"dir. Araştırmada ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Buna bağlı olarak çalışma grubunu 2021- 2022 eğitim öğretim yılında İstanbul Avrupa Yakası'nda görev yapan 6 müdür, 24 sınıf öğretmeni ve katılımcıların çalıştıkları okul bahçeleri oluşturmaktadır. Veriler, gözlem ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda, doğal ögeler kullanan okul bahçelerinin tamamında çim ve toprak alan bulunmakta; doğal ögeler kullanmayan okulların tamamında ise asfalt veya sadece taş zemin döşendiği gözlemlenmiştir. Doğal ögeler kullanan iki okulda öğrenci başına düşen yeşil alan miktarı yeterli, bir okulda ise yetersizdir. Doğal ögeler kullanmayan okullarda yeşil alan hiç bulunmamaktadır. Okul, tarihi bir alanda değilse ya da sıfırdan inşa edilmiyorsa okul müdürleri, -bazı düzenlemeler için üst makamlardan izin almak şartıyla- bahçelerinde üst yüzey düzenleme yapmaya yetkileri olduklarını ifade etmişlerdir. Yapılan görüşmelerde, okul müdürlerinin bahçeleri düzenlerken dikkat ettikleri unsurların başında güvenlik gelmiştir. Doğal ögeler kullanmayan okul bahçelerinde çalışan öğretmenlerin neredeyse tamamı bahçeleri fiziksel gelişim açısından yetersiz bulmuşlardır. Doğal ögeler kullanan okullarda çalışan öğretmenler de benzer şekilde yetersiz bulmuşlardır. Ancak okul bahçesini fiziksel gelişim açısından yeterli gören doğal ögeler kullanan okullarda çalışan öğretmenler de mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Okul Bahçesi, Okul Müdürü, Sınıf Öğretmeni, Fiziksel Gelişim.

Saygın, D., Güneş, D. Z. (2023). İlkokul Bahçelerinin, Doğal Ögeler ve Çocukların Fiziksel Gelişimi Açısından İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 12 (1), 120-149.
<https://doi.org/10.15869/itobiad.1161457>

Date of Submission	12.08.2022
Date of Acceptance	13.03.2023
Date of Publication	19.03.2023
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Bilim Uzmanı, Türkiye, dlrsygn@gmail.com / ORCID: 0000-0002-7838-8549

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Kültür Üniv., Eğitim Fak., Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, d.gunes@iku.edu.tr / ORCID: 0000-0002-1334-7199

2023, 12 (1), 120-149 | Research Article

Investigation of Primary Schoolyards in Terms of Natural Elements and the Physical Development of Children

Dilruba SAYGIN¹

Demet ZAFER GÜNEŞ²

Abstract

Children interacting with nature show positive development in many aspects such as physical, cognitive, social, emotional, spiritual, educational, and health. However, with the rapid increase in urbanization, the rise in population in parallel, people do not know each other, and the decrease in safe spaces, the time spent by children in closed areas has increased. However, children spend most of their days at school. School principals have significant responsibilities in creating this natural environment. In this direction, the aim of the study is to examine primary schoolyards in terms of natural elements and physical development. The research is a qualitative study, and one of the research designs, "Phenomenology," was used. Criterion sampling was used in the study. Accordingly, the study group consists of 6 principals, 24 classroom teachers, and the schoolyards where they work in the European Side of Istanbul in the 2021-2022 academic year. Observation and standardized open-ended interview techniques were used as data collection methods. In this research, there are grass and soil areas in all the schoolyards that use natural elements; In all schools that do not use natural elements, asphalt or just stone floors are installed. In two schools using natural elements, the amount of green space per student is sufficient, while in one school, it is insufficient. There are no green areas in schools that do not use natural elements. If the school is not in a historical area or is not built from scratch, the school principals have stated that they have the authority to make surface arrangements in their yards if they obtain permission from the higher authorities. During the interviews, safety came first among the factors school principals paid attention to while arranging the gardens. Almost all the teachers working in school gardens that do not use natural elements found the gardens insufficient in terms of physical development. Teachers working in schools using natural elements found it similarly vague. However, there are also teachers working in schools who use natural elements that consider the school garden sufficient in terms of physical development.

Keywords: Schoolyard, School Principal, Primary School Teacher, Physical Development.

Saygın, D., Güneş, D. Z. (2023). Investigation of Primary Schoolyards in Terms of Natural Elements and the Physical Development of Children, *Journal of the Human and Social Science Researches*, 12 (1), 1-20.
<https://doi.org/10.15869/itobiad.1161457>

Date of Submission	12.08.2022
Date of Acceptance	13.03.2023
Date of Publication	19.03.2023
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Master of Arts in Education Türkiye , dlrsygn@gmail.com / ORCID: 0000-0002-7838-8549

² Asst. Prof., Istanbul Kultur University, Faculty of Education, Department of Educational Administration and Planning, Türkiye , d.gunes@iku.edu.tr / ORCID: 0000-0002-1334-7199

Giriş

Çocukların gelişiminde ve davranışlarının oluşumunda içinde buldukları çevre önemli bir konuma sahiptir (Demir Öztürk, Atmaca ve Kuru, 2020). Çocukların tüm gelişim alanlarını ve becerilerini geliştirebilecekleri; fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı birer birey olarak yetişebilecekleri ortam ve imkânlarla ihtiyaçları vardır (Tepebağ ve Aktaş Arnas, 2017). Dolayısı ile çocuğun günlük yaşamını sürdürdüğü mekanların kullanım süreçleri düşünülerek çok boyutlu planlama ve tasarım yapılması gerekmektedir (Dursun ve Güller, 2019).

Kentleşmenin hızla artmasıyla birlikte çocukların vakit geçirebildikleri açık hava mekânları yetersiz, düşük kaliteli ve sınırlı alanlar haline dönüşmüştür (Özdemir, 2010). Kentsel alanlarda yaşayan çocukların açık havada zaman geçirme imkanları oldukça sınırlanmış (Eminel Kutay ve Oğuz, 2020); kapalı mekânlarda, teknolojik araçlar karşısında geçirilen süre artmıştır (Zubari, 2019). Bu yaşam şekline bağlı olarak çocuklarda obezite, astım, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi hastalıklar görülmeye başlanmış (Tepebağ ve Aktaş Arnas, 2017) yanı sıra sosyal gelişimlerinde de problemler oluştuğu izlenmiştir (Özdemir, 2010). Büyük şehirlerde yaşamak ruhsal gerginliklere sebep olduğu için özellikle okul çağındaki çocukların aktif etkinliklerde bulunmaları gerekmektedir (Arabacı ve Çıtak, 2017). Aktif etkinliklere katılmayan çocuklarda hayal gücünün gelişmemesi, sinirsel gerilim ve saldırganlık gibi sonuçlar olmaktadır (Özdemir, 2010).

Teknolojinin hızla gelişmesiyle çocuklarda hareketsizlik, bir yaşam tarzı haline gelmeye başlamıştır (Tremblay ve diğerleri, 2011; Çelik ve Şahin, 2013). Sedentarizm olarak tanımlanan hareketsizlik, uyku dışındaki zamanlarda oturmak, televizyon izlemek, video oyunları oynamak gibi çok az fiziksel hareket ve çok düşük enerji harcanmasını ifade eden sedanter bir yaşam tarzıdır (Tremblay ve diğerleri, 2011; Tok, 2017).

Doğa ile etkileşimde bulunan çocukların her anlamda -fiziksel, bilişsel, duyuşsal, sosyal ve ruhsal yönden geliştikleri söylenebilir. Bu sebeple çocukların içinde yaşadıkları, zaman geçirdikleri ortamların önemli olduğu söylenebilir. Fakat özellikle kentlerde yaşayan çocukların doğa ile iç içe olabilecekleri alanların sınırlı olması ile (Arabacı ve Çıtak, 2017) kapalı ortamlarda geçirilen süre artmıştır. Uzunali (2021), çocukların zamanlarını geçirdikleri okul ve okul bahçelerinin doğal yapısı, fiziksel yapısı ve işlev yeteneğinin, çocukların fiziksel gelişimde önemli olduğunu vurgulamaktadır. Buna bağlı olarak çocukların en çok vakit geçirdikleri ortamın okul olduğu düşünülürse, okul bahçelerinin önemi son derece öne çıkmaktadır (Vural ve Yılmaz, 2018; Uzunali 2021; Demir Öztürk, Atmaca ve Kuru, 2020; Düzenli, Yılmaz ve Tarakçı Eren, 2018; Özdemir, 2011). Genellikle çocukların evlerine yürüme mesafesinde olması, motorlu trafikten ayrılmış olması, devamlı olarak koruma ve denetleme içinde olması okul bahçelerini güvenli mekânların başında getirmektedir (Tandoğan, 2016; Güneroğlu, Bekar ve Kaya Şahin, 2018).

Uluslararası platformda kabul görüldüğü gibi okul bahçeleri; okul yöneticilerinin sorumluluğundadır (Demir Öztürk, Atmaca ve Kuru, 2020). Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine (2014a) göre, ilköğretim kurumları, müdür tarafından yönetilmekte ve okulun her türlü eğitim- öğretim, yönetim, öğrenci, düzen ve benzeri görevlerini yerine getirmektedir. Aynı yönetmeliğe göre ilköğretim kurumlarında, öğrencilerin gezip oynamaları ve sportif faaliyetlerde bulunmaları için

çevre imkanlardan yararlanılarak kum havuzu, asılma, tırmanma, denge, atlama gibi etkinliklere uygun araçların temin edilmesi; süs bitkileri ve ağaçların dikimi, çim alanlarının oluşturulması, bahçesi elverişli olan okullar için tarım çalışmaları ve denemeleri yapılması sağlanmalıdır ifadesi yer almaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 2014b; 2014c). Okul bahçelerinin düzenlenmesinde müdürlere büyük sorumluluklar düşmekle birlikte; çocukların değerlendirilmesi ve gelişimlerine uygun ders planlarının hazırlanıp uygulanması görevi öğretmenlere aittir (Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 2014d).

Yapılan alanyazın taramasında, ilkokul bahçelerinin çeşitli açılardan yetersiz olduğu görülmektedir (Karasolak, 2009; Aytekin, 2019; Erözeren, 2019; Kaya, 2020; Karaburun, Demirci ve Saka, 2015). Özdemir ve Çorak (2011) yaptıkları çalışmada, okul yöneticileri okul bahçesinin çocuk sağlığı ve başarısı üzerine olumlu etkilerini bilmelerine rağmen bahçeyi bu yönde nasıl şekillendirecekleri konusunda bilgi sahibi olmadıkları sonucuna varmışlardır.

Alanyazın incelendiğinde, ilkokul bahçelerinin doğal öğeler ve çocukların fiziksel gelişimi açısından incelenmesine yönelik doğrudan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple hem alan yazındaki boşluğu doldurmak hem de okul yöneticileri ve üst düzey yöneticilere doğal öğeleri ve çocukların fiziksel gelişimini dikkate alarak okul bahçelerini tasarlamaları noktasında yol göstermesi adına bu çalışma önemlidir. Bu araştırma, "İlkokul bahçelerinin, doğal öğeler açısından incelendiğinde, çocukların fiziksel gelişimine katkıları nelerdir?" sorusunu inceleme amacıyla tasarlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlkokul bahçelerinin doğal öğeler açısından sahip olduğu donatılar nelerdir?
2. İlkokul bahçelerinin tasarlanmasında yönetici görüşleri nelerdir?
3. Fiziksel gelişim açısından doğal öğeler kullanmayan ilkokul bahçelerine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
4. Fiziksel gelişim açısından doğal öğeler kullanan ilkokul bahçelerine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, geçerlik ve güvenilirlik, verilerin analiz edilmesi belirtilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden "Olgubilim (fenomenoloji)" kullanılmıştır. Nitel araştırmanın temelini oluşturan olgubilim, derinlemesine ve detaylı bir bilgiye sahip olmadığımız olaylar, deneyimler, algılar, kavramlar, durumlar gibi çeşitli olguların açıklanmasına ve betimlenmesine odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Çalışma Grubu

Bu çalışmada ölçüt örnekleme kullanılarak belirlenen çalışma grubunu, 2021- 2022 eğitim öğretim yılında İstanbul Avrupa Yakası'nda ilkokullarda görev yapan 6 müdür,

24 sınıf öğretmeni ve katılımcıların çalıştıkları okulların bahçeleri (6 okul bahçesi) oluşturmaktadır. İstanbul Avrupa Yakasında bulunan, bahçe tasarımı ve planlanmasında doğal unsurları kullanmayan 3 devlet ilkokulu ve doğal unsurları kullanan 3 devlet ilkokulunun bahçelerinin fotoğrafları çekilmiş; bu okullarda en az 1 yıldır görev yapan okul yöneticileri ve her öğretim kademesinden (1. sınıf, 2. sınıf, 3. sınıf, 4. sınıf) birer öğretmenle görüşmeler yapılmıştır. Okulların doğal unsur bulundurması / bulundurmaması ile okul yöneticilerinin en az bir yıldır aynı okulda görev yapıyor oluşu, çalışma grubu belirlenirken dikkate alınan ölçütlerdir.

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin tamamı erkeklerden oluşmaktadır; 40- 49 yaş arasında bir okul müdürü, 50 yaş ve üzerinde olan beş okul müdürü bulunmaktadır; öğrenim durumu lisans olan 2 okul müdürü, lisansüstü olan 4 okul müdürü araştırmaya katılmıştır.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin, 18'i kadın, 6'sı erkektir; 20- 29 yaş arasında iki öğretmen, 30- 39 yaş arasında dört öğretmen, 40- 49 yaş arasında üç öğretmen, 50- 59 yaş arasında on beş öğretmen bulunmaktadır; öğrenim durumu lisans olan 20 öğretmen, lisansüstü olan 2 öğretmen ve diğer derecelerden 2 öğretmen araştırmaya dahil olmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırma verilerinin toplanmasında nitel veri toplama tekniklerinden gözlem ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmalarda birden fazla veri toplama tekniklerinin kullanılmasına "veri çeşitlenmesi" denir. Birden fazla veri toplanarak, bir veri toplama yönteminin sınırlılığı, diğer bir veri toplama yöntemi ile aşılmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu araştırmada, okul bahçelerini fiziksel gelişim açısından incelemek adına Algan ve Uslu (2009), Deloya (1993), Laaksoharju, Rappe ve Kaivola (2012) araştırmacıların çalışmalarından ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2017) ile Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nden (2014b; 2014c) yararlanılarak "Okul Bahçesi Gözlem Formu" hazırlanmış ve alan uzmanı hocalardan uzman görüşü alınmıştır. Bu araştırmada görüşme türlerinden standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yapılmıştır.

Araştırmaya başlamadan önce Kasım 2021 tarihinde İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve Aralık 2021 tarihinde etik kurul izinleri alınmıştır. Gönüllülük esasına göre okul müdürleri ve sınıf öğretmenleri ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler okul müdürlerinin ofisinde ve öğretmenler odasında, en fazla 10- 20 dakika sürecek şekilde yapılmıştır. Katılımcılara ve okullara kimliklerini korumak amacıyla kodlama yapılarak belirtilmiştir. Görüşmelerden sonra okul bahçesi fotoğraflanarak gözlenmiş ve "Okul Bahçesi Gözlem Formu" doldurulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak için farklı adımlar izlenmiştir. Guba ve Lincoln'un nitel araştırmalar için önerdiği ve inandırıcılık olarak nitelendirdiği; İnanırlık (credibility), aktarılabilirlik (transferability), güvenirlilik (dependability) ve doğrulanabilirlik (confirmability) başlıklarında yapılanlar açıklanmıştır. İnanırlılık ilkesini sağlamak için araştırmacıların geliştirdiği görüşme ve gözlem formları uzman görüşüne sunulmuştur. Formların uzmanlar tarafından incelenmesi ve uzman desteğinin alınması, görüşmelerin yarı yapılandırılmış formla katılımcıların çalışma ortamlarında yapılması inanırlık açısından uygulanan süreçlerdendir. Ayrıca araştırmacı ile veri kaynağı arasında

oluşturulan etkileşimin uzun süreli olması araştırma verilerinin inandırıcılığını artıracaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Nitel araştırmalarda aktarılabirliği sağlamak için çalışma grubunun seçiminin hangi yöntemle yapıldığı, katılımcıların özellikleri ile ilgili detayların yer alması ve ortam açıkça belirtilmelidir (Sharts-Hopko, 2002). Araştırmada katılımcıların ölçüt örnekleme ile belirlenmesinin yöntem bölümünde açıkça yazılması ile katılımcıların demografik özelliklerinin açıklanması aktarılabirlik ilkesini desteklemektedir.

Nitel araştırmalarda, aynı verilerin farklı yorumlanması ile farklı sonuçlar alınabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Güvenirlik ilkesini sağlamak amacıyla elde edilen veriler, her bir araştırmacı tarafından eş zamanlı olarak analiz edilmiştir. Çalışmanın güvenirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'a (1994) ait güvenirlik hesaplama formülünden ($[\text{Güvenirlik} = \text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})] \times 100$) yararlanılıp analiz sonuçları sayısallaştırılarak % 90'lık uyum sonucu ile çalışma güvenir kabul edilmiştir. Doğrulanabilirlik ilkesine yönelik olarak araştırmaya katılan bireylerin ifadelerine doğrudan alıntılarla yer verilmiş ve verilere yorum katılmadan bulgular bölümünde sunulmuştur. Ayrıca, araştırmının iç geçerliğini sağlamak amacıyla; Creswell'in (2002) vurguladığı gibi bulgular ilişkili olduğu duruma göre yorumlanmıştır.

Verilerin Analiz Edilmesi

Görüşme notlarının hangi katılımcıya ait olduğunu belirlemek amacıyla her okul 1'den 6'ya kadar numaralandırılmış ve görüşmelerden alınan metinler ve gözlem sonuçları kodlanarak aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

- **K:** Doğal Ögeler Kullanmayan Okul Bahçesi
- **D:** Doğal Ögeler Kullanan Okul Bahçesi
- **M:** Okul Müdürü
- **S:** Sınıf Öğretmeni
- **1K:** Doğal Ögeler Kullanmayan 1. Okul Bahçesi
- **2K:** Doğal Ögeler Kullanmayan 2. Okul Bahçesi
- **3K:** Doğal Ögeler Kullanmayan 3. Okul Bahçesi
- **4D:** Doğal Ögeler Kullanan 4. Okul Bahçesi
- **5D:** Doğal Ögeler Kullanan 5. Okul Bahçesi
- **6D:** Doğal Ögeler Kullanan 6. Okul Bahçesi
- **1KM:** 1K= Doğal Ögeler Kullanmayan 1. Okul Bahçesi, M= Okul Müdürü
- **2KM:** 2K= Doğal Ögeler Kullanmayan 2. Okul Bahçesi, M= Okul Müdürü
- **3KM:** 3K= Doğal Ögeler Kullanmayan 3. Okul Bahçesi, M= Okul Müdürü
- **4DM:** 4D= Doğal Ögeler Kullanan 4. Okul Bahçesi, M= Okul Müdürü
- **5DM:** 5D= Doğal Ögeler Kullanan 5. Okul Bahçesi, M= Okul Müdürü
- **6DM:** 6D= Doğal Ögeler Kullanan 6. Okul Bahçesi, M= Okul Müdürü
- **1K1S:** 1K= Doğal Ögeler Kullanan 1. Okul Bahçesi, 1S= 1. Sınıf Öğretmeni
- **1K2S:** 1K= Doğal Ögeler Kullanmayan 1. Okul Bahçesi, 2S= 2. Sınıf Öğretmeni
- **1K3S:** 1K= Doğal Ögeler Kullanmayan 1. Okul Bahçesi, 3S= 3. Sınıf Öğretmeni
- **1K4S:** 1K= Doğal Ögeler Kullanmayan 1. Okul Bahçesi, 4S= 4. Sınıf Öğretmeni
- **2K1S:** 2K= Doğal Ögeler Kullanmayan 2. Okul Bahçesi, 1S= 1. Sınıf Öğretmeni
- **2K2S:** 2K= Doğal Ögeler Kullanmayan 2. Okul Bahçesi, 2S= 2. Sınıf Öğretmeni

- 2K3S: 2K= Doğal Ögeler Kullanmayan 2. Okul Bahçesi, 3S= 3. Sınıf Öğretmeni
- 2K4S: 2K= Doğal Ögeler Kullanmayan 2. Okul Bahçesi, 4S= 4. Sınıf Öğretmeni
- 3K1S: 3K= Doğal Ögeler Kullanmayan 3. Okul Bahçesi, 1S= 1. Sınıf Öğretmeni
- 3K2S: 3K= Doğal Ögeler Kullanmayan 3. Okul Bahçesi, 2S= 2. Sınıf Öğretmeni
- 3K3S: 3K= Doğal Ögeler Kullanmayan 3. Okul Bahçesi, 3S= 3. Sınıf Öğretmeni
- 3K4S: 3K= Doğal Ögeler Kullanmayan 3. Okul Bahçesi, 4S= 4. Sınıf Öğretmeni
- 4D1S: 4D= Doğal Ögeler Kullanan 4. Okul Bahçesi, 1S= 1.Sınıf Öğretmeni
- 4D2S: 4D= Doğal Ögeler Kullanan 4. Okul Bahçesi, 2S= 2. Sınıf Öğretmeni
- 4D3S: 4D= Doğal Ögeler Kullanan 4. Okul Bahçesi, 3S= 3. Sınıf Öğretmeni
- 4D4S: 4D= Doğal Ögeler Kullanan 4. Okul Bahçesi, 4S= 4. Sınıf Öğretmeni
- 5D1S: 5D= Doğal Ögeler Kullanan 5. Okul Bahçesi, 1S= 1. Sınıf Öğretmeni
- 5D2S: 5D= Doğal Ögeler Kullanan 5. Okul Bahçesi, 2S= 2. Sınıf Öğretmeni
- 5D3S: 5D= Doğal Ögeler Kullanan 5. Okul Bahçesi, 3S= 3. Sınıf Öğretmeni
- 5D4S: 5D= Doğal Ögeler Kullanan 5. Okul Bahçesi, 4S= 4. Sınıf Öğretmeni
- 6D1S: 6D= Doğal Ögeler Kullanan 6. Okul Bahçesi, 1S= 1. Sınıf Öğretmeni
- 6D2S: 6D= Doğal Ögeler Kullanan 6. Okul Bahçesi, 2S= 2. Sınıf Öğretmeni
- 6D3S: 6D= Doğal Ögeler Kullanan 6. Okul Bahçesi, 3S= 3. Sınıf Öğretmeni
- 6D4S: 6D= Doğal Ögeler Kullanan 6. Okul Bahçesi, 4S= 4. Sınıf Öğretmeni

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Birinci Alt Amaç: “İlkokul bahçelerinin doğal ögeler açısından sahip olduğu donatılar nelerdir?” Bu alt amaç için gözlem formları aracılığı ile toplanan veriler analiz edilmiş ve tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

Hareket Alanı

Doğal ögeler açısından ilkökul bahçelerinde hareket alanlarıyla ilgili yapılan gözlemler sonucu kodlar oluşturulmuş ve frekansları tabloleştirilmiştir.

Tablo 1: İlkokul bahçelerinin oyun alanları

Kodlar	f	Gözlemler
Oyun alanları vardır	5	1K, 2K, 3K, 5D, 6D
Geleneksel oyun alanları vardır	5	1K, 3K, 4D, 5D, 6D
Oturma, dinlenme alanı vardır	5	1K, 3K, 4D, 5D, 6D
Gölgeklidir	2	3K, 5D
Doğal materyallerle donatılmıştır	1	5D
Kum havuzu vardır	-	-

Tablo 1 incelendiğinde, ilkökul bahçelerinin oyun alanlarına dair, “Oyun alanları” (1K, 2K, 3K, 5D, 6D), “Geleneksel oyun alanları” (1K, 3K, 4D, 5D, 6D) ve “Oturma, dinlenme alanı” (1K, 3K, 4D, 5D, 6D) olan 5 okul vardır. Oyun alanlarında “Gölgeklilik” kullanan 2 okul (3K, 5D) ve oyun alanlarında “doğal materyaller kullanan” 1 okul (5D) vardır. Hiçbir okulda kum havuzuna rastlanmamıştır.

1K'da oyun parkı, kauçuk zemin üzerine kurularak okulun arkasında bulunmakta ve demir parmaklıklarla okulun bahçesinden ayrılmaktadır. 2K'da oyun parkı, taş zemin üzerinde bulunmakta ve okulun arkasında yer almaktadır. 3K'da oyun parkı, kauçuk zemin üzerinde bulunmakta ve demir parmaklarla ayrılmaktadır. Oyun parkının üzeri alüminyum çatı levha ile kapatılarak gölgelik oluşturulmuştur. 1K ve 3K'da demir parmaklarla ayrılmış oyun alanları, anasınıfı çocuklarının kullanımı için ayrıldığını düşündürmektedir.

5D'de oyun parkı toprak zemin üzerine kurulmuş. Oyun parkı ahşap malzemeden yapılarak doğal materyallerle donatılmıştır. Oyun parkının etrafında olan yetişkin ağaçlarla doğal gölgelik alanları oluşturulmuştur. 6D'de kauçuk zemin üzerine kurulmuş, biri anasınıfları diğeri ise ilkokul öğrencileri için ayrılmış 2 adet oyun alanı bulunmaktadır.

Zemin

Doğal öğeler açısından ilkokul bahçelerinde zemin yüzeyi ile ilgili yapılan gözlemler sonucu kodlar oluşturulmuş ve frekansları aşağıda verilmiştir.

Tablo 2: İlkokul bahçelerinin zemin özellikleri

Kodlar	f	Gözlemler
Asfalt	4	1K, 3K, 4D, 5D
Taş	3	2K, 4D, 6D
Çim	3	4D, 5D, 6D
Toprak	3	4D, 5D, 6D

Tablo 2 incelendiğinde, ilkokul bahçelerinin zemin özelliklerine dair, "Asfalt" olan 4 okul (1K, 3K, 4D, 5D), "Taş" kaplama olan 3 okul (2K, 4D, 6D), "Çim" olan 3 okul (4D, 5D, 6D) ve "Toprak" olan 3 okul bahçesi (4D, 5D, 5D) mevcuttur.

Bitki ve Hayvan

Doğal öğeler açısından ilkokul bahçelerinde bitki ve hayvanlarla ilgili yapılan gözlemler sonucu kodlar oluşturulmuş ve frekansları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: İlkokul bahçelerinin bitki özellikleri

Kodlar	f	Gözlemler
Ağaçlar vardır	6	1K, 2K, 3K, 4D, 5D, 6D
Estetik olarak bitkilere yer verilmiştir.	3	4D, 5D, 6D
Çim alanlara yer verilmiştir	3	4D, 5D, 6D
Beton duvar ve telin yanında bitkisel unsurlara yer verilmiştir.	2	4D, 6D
Tarım alanlarına yer verilmiştir	2	5D, 6D

Tablo 3 incelendiğinde, ilkokul bahçelerinin bitkisel özelliklerine dair, okulların tamamında (1K, 2K, 3K, 4D, 5D, 6D) "Ağaç" vardır. "Estetik olarak bitkilere" ve "Çim alanlarına" yer veren 3 okul (4D, 5D, 6D) bulunmaktadır. "Beton duvar ve telin yanında

bitkisel unsurlara" yer veren (4D, 6D) ve "Tarım alanları" oluşturan (5D, 6D) 2 okul bulunmaktadır.

Planlı Alanlar ve İmar Yönetmeliğine göre, eğitim parsellerinin bahçe mesafelerinde, binanın zemine oturduğu alanın dışında kalan alanın her 30 m²'si için bir ağaç dikilmesi gerektiği yazılmaktadır. Bununla beraber, parselin ağaç dikimine uygun olmaması halinde bu fıkra da belirtilen şarta göre hesaplanan sayıda ağaç, ilgili idarenin uygun göreceği, imar planlarında kamunun kullanımına ayrılmış bir alana dikilmesi gerektiğini belirtilmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017). Okulların tamamında ağaç bulunmasına rağmen ilgili yönetmeliğe göre gerekli hesaplamalar yapıldığında her okula dikilmesi gereken ağaç sayısı şu şekildedir; 1K'ya 59, 2K'ya 32, 3K'ya 65, 4D'ye 118, 5D'ye 195, 6D'ye 150 ağaç dikilmelidir. Gözlemler sonucu okulların bahçe alanında; 1K'da 11 ağaç (3 yetişkin, 8 fide), 2K'da 3 yetişkin ağaç, 3K'da 9 ağaç (1 tanesi küçük bir fidedir). Yanı sıra bahçede öğrencilerin kullanımına kapalı olan ve sadece anasınıfına ayrılmış olan 2 farklı alanda da birkaç tane ağaç olduğu gözlemlenmiştir, 4D'de 70 kadar ağaç, 5D'de 70 kadar ağaç (hatme çiçeği, ıhlamur gibi meyve ağaçları dahil) ve 6D'de 100-150 ağaç bulunmaktadır. Buna göre 6D yönetmeliğe göre gerekli miktarda ağaç diken tek okul olmuştur.

Dünya sağlık örgütü kişi başına düşen kentsel yeşil alan miktarının en az 9 m² olmasını önermektedir (Deloya, 1993). Buna göre gözlem yapılan okulların yeşil alan büyüklüğü Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'nün (TKGM) "Parsel Sorgulama" uygulamasından hesaplanmış ve öğrenci başına düşen yeşil alan miktarı bulunmaya çalışılmıştır. 2K'nın 632 öğrencisi ve 3K'nın 1092 öğrencisi olmasına rağmen yeşil alanları hiç bulunmamaktadır; 1K'nın ise 943 öğrencisi mevcuttur ancak yaklaşık olarak 15- 20 m²lik bir yeşil alanı bulunmaktadır.

4D'nin 613 öğrencisi var ve yeşil alan miktarı yaklaşık olarak 1,750 m²; 5D'nin 387 öğrencisi var, yaklaşık olarak 2,500 m²lik yeşil alanı mevcut; 6D'nin 773 öğrencisi var ve yaklaşık olarak 3,500 m²lik yeşil alana sahiptir. Bu verilere göre bu okullarda tekli eğitim sistemi uygulanıyorsa öğrenci başına, 4D'de 2,85 m²; 5D'de 6,45 m²; 6D'de ise 4,52 m² yeşil alan düşmekte ve dünya sağlık örgütüne göre yeterli yeşil alana sahip olmamaktadır. Yanı sıra bu okullarda ikili eğitim sistemi uygulanıyorsa öğrenci başına, 4D'de 5,71 m²; 5D'de 12,95 m²; 6D'de ise 9,06 m² yeşil alan düşmekte ve dünya sağlık örgütüne göre sadece 5D ve 6D'de kişi başına düşen yeşil alan miktarı yeterli olarak görülmektedir. Ancak 1K, 2K, 3K'da yeşil alan ya hiç bulunmamakta ya da yeterli sayının çok altında kalmaktadır; 4D'nin ise yeşil alan miktarı yeterli sayının altında kalmaktadır.

İkinci Alt Amaç: "İlkokul bahçelerinin tasarlanmasında yönetici görüşleri nelerdir?" Bu alt amaç için örnek ifadeler yer verilmiştir.

Yetki Alanı

Okul bahçelerinde doğal öğeler kullanmayan ve doğal öğeler kullanan ilkokul müdürleriyle yapılan görüşmelerde alınan ortak cevaplar sonucunda kodlar oluşturulmuş ve frekansları bulunarak üç alt temaya ayrılmıştır.

Tablo 4: Okul müdürlerinin okul bahçelerindeki yetkileri

Kodlar	f	Cevaplayanlar
--------	---	---------------

Üst makamlardan izin alma	4	1KM, 3KM, 4DM, 5DM
Üst yüzey düzenleme	4	1KM, 4DM, 5DM, 6DM
Oyun alanları yapma	2	1KM, 2KM
Bağış alma	1	2KM
MEB ve belediyelerden talepte bulunma	1	2KM

Tablo 4 incelendiğinde, okul müdürlerinin okul bahçesi üzerindeki yetki alanlarına dair, “Okul bahçesinde yapılacak değişiklikler için üst makamlardan izin almalıyız” (1KM, 3KM, 4DM, 5DM) ve “Üst yüzey düzenleme (peyzaj, bakım, ağaç dikme...) yapmaya yetkimiz var” (1KM, 4DM, 5DM, 6DM) diyen 4 kişi vardır. “Oyun alanları yapmaya yetkimiz var.” diyen 2 kişi (1KM, 2KM); “Bağış alma ve MEB ve belediyelerden talepte bulunma” diyen 1 kişi (2KM) vardır.

“Oyun alanlarının çizimi bilgimiz dahilinde yapılıyor (1KM); ağaçlandırma gibi değişiklik yapma hakkına sahibiz (4DM); Peyzaj, bakım, ağaç dikme gibi düzenlemelerde yetki tamamen okul müdüründedir (5DM); ...öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda ve çevre-okul imkanları göz önünde bulundurularak üst yüzey düzenlemeleri yaparız (6DM); Oyun parkı, pota gibi okul bahçesinde değişiklik yapılmasına ilişkin MEB ve belediyelerden taleplerde bulunuyoruz. Bunun dışında başka okullardan -örneğin, oyun parkı yapımında-bağış alıyoruz (2KM).”

Şeklinde açıklamalarda bulunmuşlardır. Bu görüşlerden anlaşıldığı üzere okul bahçesinin tasarlanmasında en etkin rol ve en büyük görev okul müdürlerine düşmektedir.

Tablo 5: Okul müdürlerinin yetkileri dışındaki iş ve eylemler

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Okul inşa edilirken yetki yok	4	1KM, 3KM, 4DM, 6DM
Bina yapılamaz	2	2KM, 5DM
Tarihi bir alan olması	1	3KM

Tablo 5 incelendiğinde, okul müdürlerinin okul bahçesinde yetkileri dışındaki iş ve eylemlere dair, “Okul inşa edilirken yetkimiz yok” diyen 4 kişi (1KM, 3KM, 4DM, 6DM); “Bina yapmaya yetkimiz yok” diyen 2 kişi (2KM, 5DM) ve “Tarihi alanda olursa yetkimiz yok” diyen 1 kişi (3KM) vardır.

1KM, “Kanun ve yönetmelikler bizim çerçevemizi oluşturur, bunun dışına çıkamayız. Örneğin, ağaç dikmek izinle oluyor, her ağaç için künye tutuluyor. Bahçede yapılacak her düzenleme resmi ve üst kurumlara bildiriliyor.” şeklinde açıklamada bulunmuştur. 1KM’nin okul bahçesi incelendiğinde yeşil alan bulunmamakta, asfalt zemin üzerine basketbol potaları bulunmakta, beton duvarlar üzerine demir parmaklıklarla çevrelenmektedir. Bu durum akıllara şu soruyu getirmektedir, “Yetki alanı müdürlere bırakılmış ve okul bahçelerinin tasarımı kanunlarla kesin olarak belirlenmemiş olması, doğal unsurlara dair hiçbir şey yapılmayacak anlamına mı gelmektedir?”.

Tablo 6: Sınırsız imkân ve yetki ile tasarlanabilecek okul bahçeleri

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Tarım alanları	4	1KM, 3KM, 5DM, 6DM
Hayvan beslemek	4	1KM, 3KM, 4DM, 5DM
Büyük bahçe alanı	3	1KM, 2KM, 6DM
Çocuklarına yaşına ve ihtiyaçlarına göre tasarım	3	1KM, 2KM, 3KM
Spor alanları	3	2KM, 3KM, 4DM
Sanatsal ve kültürel alanlar	2	3KM, 4DM
Oyun alanları	2	1KM, 2KM
Açık/ kapalı alanlar	1	2KM
Her ders branşına uygun alanlar	1	3KM
Eğlenceli, keyifli alanlar	1	4DM
Hayal gibi alan	1	4DM
Botanik	1	5DM
Süs havuzu	1	5DM
Yeşil alan	1	6DM

Tablo 6 incelendiğinde, okul müdürlerinin sınırsız imkân ve yetkisi olsa, tasarlayacakları okul bahçesiyle ilgili bilgiler şu şekildedir; “Tarım alanı” tasarlamak isteyen 4 müdür (1KM, 3KM, 5DM, 6DM) vardır. 3 okul müdürü (1KM, 2KM, 6DM) “Büyük bahçe” istediklerini ifade ederken; 3 okul müdürü (2KM, 3KM, 4DM) bahçelerinde “Spor alanı” tasarlamak istediklerini söylemişlerdir. Bahçelerinde doğal unsur bulundurmayan 3 okul müdürünün (1KM, 2KM, 3KM) “Çocukların yaşına ve ihtiyaçlarına göre tasarım” yapacaklarını bildirmiş olmaları dikkat çeken bir noktadır.

“Oyun alanları” tasarlamak isteyen 2 okul müdürü (1KM, 2KM) vardır. 1KM, “Büyük bahçe, oyun alanları fazla olacak, okul yöneticisi ve öğretmenlerle bahçeyi planladım, çocukların ihtiyaçlarına göre planlardık, bitki ve tarım alanları, hayvan besleme yerleri oluştururdum.” şeklinde düşüncelerini paylaşmıştır. Burada okul yöneticisi ve öğretmenlerle iş birliği yapılarak okul bahçesinin tasarlanmak istemesi dikkat çeken bir husustur. Bununla beraber 1KM’un okul bahçesinde basket potası bulunmakta ve çocuk parkı demir parmaklıklarla ayrılmış bir alanda -büyük ihtimal ile sadece okul öncesi çocuklarının kullanımı için- bulunmaktadır.

Düzenleme Unsurları

Okul bahçelerinde doğal öğeler kullanmayan ve doğal öğeler kullanan ilkökul müdürlerine sorulan sorularda, düzenleme unsurlarıyla ilgili alınan cevaplar sonucunda kodlar oluşturulmuş ve frekansları aşağıda verilmiştir.

Tablo 7: Okul bahçelerini düzenlerken dikkat edilen unsurlar

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Güvenlik	5	1KM, 2KM, 3KM, 4DM, 5DM

Yeşil alan	3	3KM, 4DM, 6DM
Oyun alanlarına	2	1KM, 6DM
Spor alanları	2	4DM, 6DM
Ağaç dikilmesi	1	1KM
Giriş- çıkışların rahat olması	1	2KM
Sosyal ve fiziksel aktivite	1	2KM
Ergonomik	1	3KM
Erişilebilirlik	1	3KM
Servis giriş çıkışları	1	4DM
Bölge halkının tepkisi	1	5DM
Çocukların istek ve ihtiyaçları	1	6DM
Ekolojik	1	6DM
Tarım alanı	1	6DM

Tablo 7 incelendiğinde, okul müdürleri okul bahçelerini düzenlerken 5 kişi (1KM, 2KM, 3KM, 4DM, 5DM) ile dikkat edilen unsurların başında güvenlik; daha sonra 3 kişi (3KM, 4DM, 6DM) ile yeşil alanın bulunması gelmektedir. 2 kişi (1KM, 6DM) “Oyun alanlarına”; 2 kişi (4DM, 6DM) “Spor alanlarına” dikkat etmektedirler.

3KM, okul bahçelerini düzenlerken dikkat ettiği unsurları şöyle ifade etmiştir, “*Temel etken doğa ile ilgili olarak yeşil bir alanın kesinlikle bulunması, öğrenci güvenliğinin ve erişilebilirliğinin hâkim olması, öğrenciler için ergonomik olması.*”. “... yeşil alanın kesinlikle bulunması...” ifadesini kullanan 3KOY’un okul bahçesi incelendiğinde, okul bahçesinin yüzeyi asfalt zeminle kaplı olduğu ve bahçe duvarının küçük bir alanın etrafı ağaçlandırıldığı görülmektedir.

5DM, “*İlk olarak iş güvenliğine dikkat ederim, bölge halkının tepkisine dikkat ederim (örneğin, kümes yaptığımda koku olur mu? Horoz öttüğünde sesi rahatsızlık verir mi? ...), etrafa ve çevreye göre planlama yapıyorum.*” şeklinde düşüncelerine yer vermiştir. Bu bakış açısı, şehir içinde bulunan okulların tasarımında çocukların gelişiminin yanı sıra çevresel etmenleri düşünmenin önemini ortaya koymuştur. Ancak bir eğitim yöneticisi olan okul müdürlerinin düşünmesi gereken ilk husus çocukların üst düzey yararına olacak bir bahçe tasarımıdır.

Engeller

Okul bahçelerinde doğal öğeler kullanmayan ve doğal öğeler kullanan müdürleriyle yapılan görüşmelerde, engellerle ilgili alınan ortak cevaplar sonucunda kodlar oluşturulmuş ve frekanslarına Tablo 8’de yer verilmiştir.

Tablo 8: Nitelikli okul bahçesinin önündeki engeller

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Küçük olması	3	1KM, 3KM, 4DM
Hiçbir engel yok	2	2KM, 6DM

Spor alanlarının olmaması	2	3KM, 4DM
Ekonomik	2	3KM, 5DM
Kanun ve yönetmelikler	1	1KM
Yaş gruplarının ayrıştırılmaması	1	3KM
Siyasi yanlılık	1	5DM
İnsanların çok endişeli olması	1	5DM
Yerel yönetimlerin desteklememesi	1	5DM
Nitelikli eleman	1	5DM
Rant	1	6DM

Okul müdürlerinin yönettikleri okul bahçelerinin, daha nitelikli olmasının önündeki engellerle ilgili yapılan görüşmeler neticesinde tablo 8’de incelenen bulgulara ulaşılmıştır. 3 kişi (1KM, 3KM, 4DM) okul bahçelerinin küçük olması, yeterli ve geniş alana sahip olmamasının engel oluşturduğunu dile getirmişlerdir. 2 kişi (2KM, 6DM) “Hiçbir engel yok” demiştir; 2 kişi (3KM, 4DM) “Spor alanlarının olmamasını” engel olarak görmüştür; 2 kişi (3KM, 5DM) “Ekonomik” engellere dikkat çekmiştir.

5DM,

“Ekonomik engeller (okula yapılan bağışlarla bahçe düzenlenmeye çalışılıyor), okul bahçesini düzenleyecek nitelikli eleman bulunamaması, yerel yönetimlerin yeterince desteklememesi (örneğin, ağaçların budanması gerek gelmiyorlar, 6 ayda bir geliyorlar...), MEB bahçelere para ayırmıyor bunun için ziraat odalarına yazılabilir, STK’lar ile iletişim halinde olunabilir ancak burada da siyasi yanlılık işin içine giriyor. ...”

Şeklinde görüşlerini bildirmiştir. Burada ekonomik engellerin yanı sıra yerel yönetimlerin okullara yeterince destek olmaması ve insan ayrıştırmaksızın topluma hizmet etmesi beklenen STK’lar ve diğer kuruluşların okul gibi çocuklarımızın ve ülkemizin geleceğini basit siyasi yanlılık sebebiyle gerekli hizmetler vermedikleri dikkat çeken bir başka önemli husustur.

5DM, ifadelerine şu şekilde devam ediyor,

“... Bunların dışında insanlar çok endişeli, en küçük icraatta çeşitli şeyler söylüyorlar (örneğin veliler, bahçede kedi var diye “Çocuğumun alerjisi var” diyorlar, bahçe çamur olduğunda çocuklar girmesin diye kırmızı ip geriyoruz “İp boğazına dolandır” diyorlar, bahçede böcek veya lağım sineği görüyorlar “Kene” diye şikâyet ediyorlar; şimdi süs havuzu yapmayı planlıyorum ama bu seferde “Düşerler” diyebilirler).”

Burada okul yöneticilerinin veli anlamında yaşadıkları sorunlara dikkat çekilmektedir. Öğrencilerimizin/ çocuklarımızın üst düzey yararları için yapılan her türlü iş ve eylemi üst düzey yöneticiler bu doğrultuda değerlendirmeli, okul yöneticileri şikayetlerle korkutulmamalıdır. Bununla beraber veli ve toplum eğitimi ön plana çıkmaktadır. Veli eğitimi ve toplum eğitimi yapılmalı ve bir örgüt kültürü benimsenerek devam edilmelidir.

6KM, okul bahçesinin daha nitelikli olmasının önündeki engellerle ilgili, “Bundan daha

başka nitelikli okul bahçesi bul o zaman söyleyeyim! Bu kadar imkân ne özel okullarda ne de devlet okullarında bulunamaz.” şeklinde açıklamada bulunmuştur. Konuşmasının devamında,

“2.000 öğrencisi, 1.000/ 1.500 m² bahçesi olan okullarda çalıştım. Bununla kıyaslanırsa okul arsaları milli emlağa, belediyelere, özel kişi veya kurumlara aittir ve bu kişi veya kurumların şehir planlamacıları okulun yerleşim yerini planlarken; imar açısından en küçük, en sıkıntılı, en dipte kalmış alanları okullara ayırıyor. Bunun yerine daha merkezi ve daha büyük alanları, önce çocuklarımız düşünülerek, okul alanı olarak düzenlenmesi gerekir. Burada kanun boşluklarından yararlanılarak çeşitli rantlar dönmektedir. Okul planları tek bir elden yapılmalı ve sit alanı gibi arsalar belirlenip başka bir şey yapılmasına izin verilmemelidir.”

Şeklinde görüşlerini dile getirmiştir.

Üçüncü Alt Amaç: “Fiziksel gelişim açısından doğal öğeler kullanmayan ilkokul bahçelerine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?” Bu alt amaç için örnek ifadelere yer verilmiştir.

Yeterlilik Durumu

Okul bahçelerinde doğal öğeler kullanmayan ilkokulların sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde, yeterli olma ile ilgili alınan ortak cevaplar sonucunda kodlar oluşturulmuş ve frekansları bulunarak iki alt temaya ayrılmıştır.

Tablo 9: Doğal öğeler kullanmayan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından yeterlilik durumu

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Yeterli değil	11	1K1S, 1K2S, 1K3S, 1K4S, 2K1S, 2K3S, 2K4S, 3K1S, 3K2S, 3K3S, 3K4S
Yeterli	1	2K2S

Tablo 9 incelendiğinde, doğal öğeler kullanmayan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından yeterliliği ile ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dair, “Yeterli değil” diyen 11 öğretmen (1K1S, 1K2S, 1K3S, 1K4S, 2K1S, 2K3S, 2K4S, 3K1S, 3K2S, 3K3S, 3K4S); “Yeterli” diyen 1 öğretmen (2K2S) vardır.

Tablo 10: Doğal öğeler kullanmayan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından değerlendirilmesi

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Bahçe küçük	9	1K1S, 1K2S, 1K4S, 2K1S, 2K4S, 3K1S, 3K2S, 3K3S, 3K4S
Spor alanı yok	4	2K2S, 2K3S, 2K4S, 3K1S
Oyun alanı yok	2	2K1S, 2K3S
Geleneksel oyun alanı yok	2	2K3S, 2K1S
Araç- gereç eksik	2	3K4S, 2K1S
Fiziki açıdan riskli	2	1K1S, 2K4S
Ağaçlık ve yeşil ortam yok	1	1K3S

Bahçe büyük	1	2K2S
Okul mevcudu fazla	1	1K1S
Yaşam alanı yok	1	3K2S

Tablo 10 incelendiğinde doğal öğeler kullanmayan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından değerlendirilmesine dair sınıf öğretmenlerinin görüşleri şu şekildedir: “Bahçe küçük” diyen 9 kişi (1K1S, 1K2S, 1K4S, 2K1S, 2K4S, 3K1S, 3K2S, 3K3S, 3K4S); “Spor alanı yok” diyen 4 kişi (2K2S, 2K3S, 2K4S, 3K1S); “Fiziki açıdan riskli” (1K1S, 2K4S), “Geleneksel oyun alanı yok” (2K3S, 2K1S), “Araç- gereç eksik” (3K4S, 2K1S), “Oyun alanı yok” (2K1S, 2K3S) diyen 2’şer kişi; “Ağaçlık ve yeşil ortam yok” (1K3S), “Bahçe büyük” (2K2S), “Okul mevcudu fazla” (1K1S), “Yaşam alanı yok” (3K2S) diyen 1’er kişi vardır.

Spor alanının olmamasına dair 2K3S, “Spor salonumuz yok, sportif faaliyetleri öğretebileceğimiz alan yok, bizim açımızdan beden dersleri verimli geçmiyor. Benim sınıfım açısından konuşursam, havalar ısınana kadar doğru dürüst beden dersi yapamadık, daha çok sınıfta oynadık.”; 2K4S, “...spor salonu eksik (özellikle kış aylarında ihtiyaç var)”; 3K1S, “...kapalı spor salonu olmasını isterdim.” ifadelerini kullanmışlardır.

Okul bahçelerinin fiziki açıdan riskli olduğunu dile getiren, 1K1S, “Okul mevcudu çok fazla. Bahçenin dar olması düşme, yaralanma gibi fiziki açıdan risk oluşturuyor.” şeklinde ifadelerde bulunmuştur. 2K4S ise, “Bahçe, beden eğitimi dışında sosyal aktivite sağlayamıyor. Teneffüste birbirlerine çarpmaktan oyun oynayamıyorlar...” diyerek bahçede meydana gelebilecek olası kazalara dikkat çekmiştir.

Fiziksel Gelişim

Okul bahçelerinde doğal öğeler kullanmayan ilkokulların sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde, fiziksel gelişimle ilgili alınan ortak cevaplar sonucunda kodlar oluşturulmuş ve frekansları bulunarak üç alt temaya ayrılmıştır.

Tablo 11: “Doğal öğeler kullanmayan okul bahçelerini, sınıf öğretmenlerinin fiziksel gelişim açısından kullanım amacı” Bu alt amaç için örnek ifadelere yer verilmiştir.

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Oyun oynatma	5	1K1S, 1K4S, 2K1S, 3K2S, 3K4S
Spor yaptırma	5	1K4S, 2K3S, 2K4S, 3K2S, 3K4S
Beden eğitimi derslerinde	3	1K2S, 1K4S, 2K2S
Yarış yaptırma	2	2K3S, 2K4S
Fiziksel etkinlikler	2	1K1S, 2K1S

Tablo 11’e göre doğal öğeler kullanmayan okul bahçelerini, sınıf öğretmenlerinin fiziksel gelişim açısından kullanım amacı incelendiğinde, “Oyun oynatma” (1K1S, 1K4S, 2K1S, 3K2S, 3K4S) ve “Spor yaptırma” (1K4S, 2K3S, 2K4S, 3K2S, 3K4S) diyen 5’ er kişi; “Beden eğitimi derslerinde” diyen 3 kişi (1K2S, 1K4S, 2K2S); “Yarış yaptırma” amacıyla diyen 2 kişi (2K3S, 2K4S); “Fiziksel etkinlikler” yaptırma diyen 2 kişi (1K1S, 2K1S) vardır.

Tablo 12: Doğal öğeler kullanmayan okul bahçelerinde fiziksel gelişim açısından yaşanan

zorluklar

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Spor alanı ve araç gereci olmaması	3	2K3S, 3K1S, 3K3S
Zeminin beton olması	2	1K3S, 3K3S
Yeterli alanın olmaması	2	2K3S, 2K4S
Bahçenin küçük olması	2	3K2S, 3K3S
İstenilen zaman bahçeye çıkartamama	1	1K2S
Oyun alanının olmaması	1	2K1S
Otoparkın olması	1	2K3S
Araç gereç eksikliği	1	2K4S
Düzenli olmaması	1	2K3S
Öğrenci mevcudunun fazla olması	1	3K1S
Tarım alanı ve hayvan olmaması	1	3K1S
Etkinlik alanlarının olmaması	1	3K3S

Tablo 12 incelendiğinde doğal öğeler kullanmayan okul bahçelerinde fiziksel gelişim açısından yaşanan zorluklara dair bilgiler şu şekildedir: “Spor alanı ve araç gereci olmaması” diyen 3 kişi (2K3S, 3K1S, 3K3S); “Zeminin beton olması” (1K3S, 3K3S), “Yeterli alanın olmaması” (2K3S, 2K4S), “Bahçenin küçük olması” (3K2S, 3K3S) diyen 2’şer kişi; “İstenilen zaman bahçeye çıkartamama” (1K2S), “Oyun alanının olmaması” (2K1S), “Otoparkın olması” (2K3S), “Araç gereç eksikliği” (2K4S), “Düzenli olmaması” (2K3S), “Öğrenci mevcudunun fazla olması” ve “Tarım alanı ve hayvan olmaması” (3K1S), “Etkinlik alanlarının olmaması” (3K3S) diyen 1’er kişi vardır.

1K3S ise, “Beton zemin olduğu için düşme olaylarında çok zorlanıyorum.” şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Benzer bir düşünceyi 3K3S, “...zeminin asfalt olması yaralanmaların baş nedeni...” şeklinde dile getirerek sert zeminin fiziksel gelişim için oluşturduğu risklere dikkat çekmişler ve yaşadıkları zorluğu dile getirmişlerdir. Buna göre, Tablo 2’de yer alan veriler incelendiğinde 1K ve 3K okul bahçelerinin zeminin sadece asfalt kaplı olduğu gözlemlenmiştir.

2K3S, iç bahçede cam kırılmasın diye top oynatamazken; 3K3S ise mekânın darlığı ve öğrenci mevcudunun fazlalığı sebebiyle okulda topu belirli şartlara göre oynatabildiklerini dile getirerek; fiziksel gelişimde bahçe tasarımının ve öğrenci başına düşen açık hava alanlarının önemini bir kez daha gözler önüne sermişlerdir.

Tablo 13: Doğal öğeler kullanmayan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından ihtiyaçları

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Fiziksel aktivite için araç gereç	6	1K1S, 1K4S, 2K3S, 2K4S, 3K1S, 3K4S
Oyun alanları ve araçları	6	1K3S, 2K1S, 2K3S, 2K4S, 3K1S, 3K3S
Spor alanı	5	1K4S, 2K2S, 2K3S, 3K1S, 3K3S
Büyük bahçe	4	1K2S, 2K1S, 3K2S, 3K3S
Parkur alanı	3	2K3S, 3K1S, 3K3S

Yeşil alan	2	1K2S, 1K3S
Düzen	1	2K3S
Yumuşak zemin	1	2K3S
Minderler	1	3K3S
Geleneksel oyun alanları	1	3K4S

Tablo 13 incelendiğinde doğal öğeler kullanmayan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından ihtiyaçlarına dair öğretmen görüşleri şu şekildedir: “Fiziksel aktivite için araç gereç” (1K1S, 1K4S, 2K3S, 2K4S, 3K1S, 3K4S) ve “Oyun alanları ve araçları” (1K3S, 2K1S, 2K3S, 2K4S, 3K1S, 3K3S) diyen 6’şar kişi; “Spor alanı” diyen 5 kişi (1K4S, 2K2S, 2K3S, 3K1S, 3K3S); “Büyük bahçe” diyen 4 kişi (1K2S, 2K1S, 3K2S, 3K3S); “Parkur alanı” diyen 3 kişi (2K3S, 3K1S, 3K3S); “Yeşil alan” diyen 2 kişi (1K2S, 1K3S); “Düzen” ve “Yumuşak zemin” (2K3S), “Minderler” (3K3S) ve “Geleneksel oyun alanları” (3K4S) diyen 1’er kişi vardır.

1K1S, “*Daha yeşil bir okul bahçesine ihtiyacımız var.*” şeklinde açıklamalarda bulunurken; 1K3S, “*Zemini çimle kaplı...*” ifadelerini kullanarak ve aynı okulda çalışan her iki öğretmende yeşil alana ihtiyaç duyduklarını dile getirmişlerdir. Tablo 3 incelendiğinde ise okulda yok denecek kadar az yeşil alan ve ağaç olduğu gözlemlenmiştir.

3K2S, “*Tek kelime ile büyük bir bahçe isterdim.*” şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Aynı okulda çalışan 3K4S ise Tablo 1 incelendiğinde zaten okulda var olan geleneksel oyun alanlarına ihtiyacı olduğunu vurgulaması dikkat çekici bir nokta olmuştur: “*...yere çizilebilecek düşündürücü oyunlar, dokuztaş, seksek, köşe kapmaca, satranç ya da dama çizgileri...*”.

Dördüncü Alt Amaç: “Fiziksel gelişim açısında doğal öğeler kullanan ilkökul bahçelerine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?” Bu alt amaç için örnek ifadeler yer verilmiştir.

Yeterlilik Durumu

Okul bahçelerinde doğal öğeler kullanan ilkökulların sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde, yeterli olma ile ilgili alınan ortak cevaplar sonucunda kodlar oluşturulmuş ve frekansları bulunarak iki alt temaya ayrılmıştır.

Tablo 14: Doğal öğeler kullanan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından yeterlilik durumu

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Yeterli değil	7	4D1S, 4D2S, 4D3S, 4D4S, 5D1S, 5D2S, 5D3S
Yeterli	4	5D4S, 6D2S, 6D3S, 6D4S
Kısmen Yeterli	1	6D1S

Tablo 14 incelendiğinde doğal öğeler kullanan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından yeterliliği ile ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dair, “Yeterli değil” diyen 7 öğretmen (4D1S, 4D2S, 4D3S, 4D4S, 5D1S, 5D2S, 5D3S); “Yeterli” diyen 4 öğretmen (5D4S, 6D2S, 6D3S, 6D4S) ve “Kısmen yeterli” diyen 1 öğretmen (6D1S) vardır.

Tablo 15: Doğal öğeler kullanan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından

değerlendirilmesi

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Bahçenin büyük	5	5D4S, 6D1S, 6D2S, 6D3S, 6D4S
Bahçe küçük	3	4D1S, 4D2S, 4D3S
Spor alanı yok	3	4D3S, 4D4S, 5D1S
Spor alanı var	3	5D4S, 6D2S, 6D3S
Oyun alanı var	4	5D4S, 6D1S, 6D2S, 6D3S
Oyun alanı yok	1	5D2S
Araç- gereç eksik	3	4D1S, 5D2S, 5D3S
Ağaçlık ve yeşil ortam var	2	5D4S, 6D2S
Tarım alanı var	1	5D4S
Geleneksel oyun alanı var	1	5D4S

Tablo 15 incelendiğinde doğal öğeler kullanan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından değerlendirilmesine dair sınıf öğretmenlerinin görüşleri şu şekildedir: “Bahçe büyük” diyen 5 kişi (5D4S, 6D1S, 6D2S, 6D3S, 6D4S); “Bahçe küçük” diyen 3 kişi (4D1S, 4D2S, 4D3S); “Spor alanı yok” diyen 3 kişi (4D3S, 4D4S, 5D1S); “Spor alanı var” diyen 3 kişi (5D4S, 6D2S, 6D3S); “Oyun alanı var” diyen 4 kişi (5D4S, 6D1S, 6D2S, 6D3S); “Oyun alanı yok” diyen 1 kişi (5D2S), “Araç- gereç eksik” diyen 3 kişi (4D1S, 5D2S, 5D3S), “Ağaçlık ve yeşil ortam var” diyen 2 kişi (5D4S, 6D2S), “Tarım alanı var” diyen 1 kişi (5D4S), “Geleneksel oyun alanı var” (5D4S) diyen 1kişi vardır.

5D2S, “Oyuna dair hiçbir şey yok. Bu yaş grubunda atlama, hoplama, zıplama, asılma gibi faaliyet yapacakları bir şey yok. Pota ve yerde çizilen oyun alanları dışında dümdüz bahçe” şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Tablo 1 incelendiğinde ise okul bahçesinde; futbol kalesi, oyun parkı, yeşil alan, tarım alanı olduğu gözlemlenmiştir. Bu noktada öğretmenin kullandığı, “...Pota ve yerde çizilen oyun alanları dışında dümdüz bahçe” ifadesi dikkat çekmektedir.

Fiziksel Gelişim

Okul bahçelerinde doğal öğeler kullanan ilkokulların sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde, fiziksel gelişimle ilgili alınan ortak cevaplar sonucunda kodlar oluşturulmuş ve frekansları bulunarak üç alt temaya ayrılmıştır.

Tablo 16: Doğal öğeler kullanan okul bahçelerini, sınıf öğretmenlerinin fiziksel gelişim açısından kullanım amacı

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Beden eğitimi derslerinde	6	4D1S, 4D2S, 4D3S, 4D4S, 5D3S, 5D4S
Oyun oynatma	4	5D1S, 5D2S, 5D4S, 6D3S
Spor yaptırma	3	5D4S, 6D1S, 6D3S
Geleneksel oyun alanı	2	5D4S, 6D2S
Piknik ve beslenme saatleri	2	6D1S, 6D2S
Görsel sanatlar dersinde	1	4D4S

Teneffüslerde	1	5D4S
Sosyal etkinliklerde	1	5D4S
Öğle arasında	1	6D1S
Serbest etkinliklerde	1	6D2S
Kitap okuma amacıyla	1	6D4S

Tablo 16'ya göre doğal öğeler kullanan okul bahçelerini, sınıf öğretmenlerinin fiziksel gelişim açısından kullanım amacı incelendiğinde, "Beden eğitimi derslerinde" kullanıldığını söyleyen 6 kişi (4D1S, 4D2S, 4D3S, 4D4S, 5D3S, 5D4S); "Oyun oynatma" diyen 4 kişi (5D1S, 5D2S, 5D4S, 6D3S); "Spor yaptırma" diyen 3 kişi (5D4S, 6D1S, 6D3S); "Geleneksel oyun alanı" diyen 2 kişi (5D4S, 6D2S); "Piknik ve beslenme saatleri" diyen 2 kişi (6D1S, 6D2S); "Görsel sanatlar dersinde" (4D4S), "Teneffüslerde ve sosyal etkinliklerde" (5D4S), "Öğle arasında" (6D1S), "Serbest etkinliklerde" (6D2S), "Kitap okuma amacıyla" (6D4S) diyen 1'er kişi vardır.

6D1S, "Öğle arası ve beslenme saatlerimizi bahçede geçiriyoruz. Basketbol ve futbol rahat rahat oynuyorlar."; 6D2S, "Her gün (tabi hava koşulları uygunsa) mutlaka bahçeye çıkarıyoruz. Birlikte ve serbest oyunlar oynuyoruz. Mutlaka yeşil alanda piknik gibi beslenme saati yapıyoruz. Beslenme saatinin sonunda da saklambaç vb. oyunlar oynuyoruz."; 6D4S, "Alan geniş olduğu için istediğimiz vakit faydalanabiliyoruz. Örneğin şimdi kitap okutuyorum." şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır

Tablo 17: Doğal öğeler kullanan okul bahçelerinde fiziksel gelişim açısından yaşanan zorluklar

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Zorluk belirtilmeyen	4	6D1S, 6D2S, 6D3S, 6D4S
Alan yetersizliği	3	4D2S, 4D3S, 4D4S
Derslerin çakışması	2	4D2S, 5D3S
Kalabalık	1	4D1S
Beden eğitimi öğretmeni eksikliği	1	5D1S
Çocukların bahçede oynamaması	1	5D2S
Bahçenin çok büyük olması	1	5D4S

Tablo 17 incelendiğinde doğal öğeler kullanan okul bahçelerinde fiziksel gelişim açısından yaşanan zorluklara dair bilgiler şu şekildedir: "Zorluk belirtmeyen" 4 kişi (6D1S, 6D2S, 6D3S, 6D4S); "Alan yetersizliği" var diyen 3 kişi (4D2S, 4D3S, 4D4S); "Derslerin çakışması" diyen 2 kişi (4D2S, 5D3S); "Kalabalık" (4D1S), "Beden eğitimi öğretmeni eksikliği" (5D1S), "Çocukların bahçede oynamaması" (5D2S), "Bahçenin çok büyük olması" (5D4S) diyen 1'er kişi vardır.

4D1S, "Sadece beden eğitimi derslerinde öğrencilerimiz faydalanabiliyor. Teneffüste bahçe çok kalabalık oluyor." şeklinde sadece beden eğitimi derslerinde kullandıklarını ifade ederken; 4D2S, "Beden eğitimi derslerinde diğer sınıflarla dersler çakıştığı için istediğimiz faaliyetleri yapamıyoruz. Alan yetersizliği fiziksel gelişimlerine yönelik etkinliklerin yapılmasına engeldir." şeklindeki ifadeleriyle beden eğitimi derslerinin çakıştığını ifade etmekte; 4D3S, "Beden eğitimi derslerinde futbol, yakan top vb. oyunlar oynatıyorum. Zaman zaman sınıf başına düşen

alanlar yeterli olmamakta, öğrenciler küçük bir alanda oynamak durumunda kalmaktadır.” şeklindeki düşünceleriyle, beden eğitimi derslerinin çakışmasıyla birlikte öğrenci başına düşen açık alanın azaldığını söyleyerek bu üç öğretmen birbirini destekler nitelikte konuşmuşlardır. Benzer şekilde 4D4S, “Alan yeterli değil.” şeklinde düşüncesini bildirmiştir.

Tablo 18: Doğal öğeler kullanan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından ihtiyaçları

Kodlar	f	Cevaplayanlar
Fiziksel aktivite için araç gereç	4	4D1S, 4D4S, 5D1S, 5D2S
Spor alanı	4	4D2S, 4D3S, 4D4S, 5D1S
Büyük bahçe	3	4D1S, 4D3S, 6D2S
Bahçemiz fiziksel gelişim açısından müsaittir	3	6D1S, 6D2S, 6D4S
Oyun alanları	2	4D3S, 6D2S
Yumuşak zemin	2	5D2S, 6D3S
Yeşil alan	2	5D2S, 6D2S
Planlama ve proje	1	5D3S
Sağlam ve yeni oyun grupları	1	5D4S

Tablo 18 incelendiğinde doğal öğeler kullanan okul bahçelerinin fiziksel gelişim açısından ihtiyaçlarına dair öğretmen görüşleri şu şekildedir: “Fiziksel aktivite için araç gereç” (4D1S, 4D4S, 5D1S, 5D2S) ve “Spor alanı” (4D2S, 4D3S, 4D4S, 5D1S) diyen 4’er kişi; “Büyük bahçe” (4D1S, 4D3S, 6D2S) ve “Bahçemiz fiziksel gelişim açısından müsaittir” (6D1S, 6D2S, 6D4S) diyen 3’er kişi vardır; “Oyun alanları” (4D3S, 6D2S), “Yumuşak zemin” (5D2S, 6D3S) ve “Yeşil alan” (5D2S, 6D2S) diyen 2’şer kişi; “Planlama ve proje” (5D3S) ve “Sağlam ve yeni oyun grupları” (5D4S) diyen 1’er kişi vardır.

5D2S,

“Fiziksel gelişime ihtiyaçları olan materyaller gerekli. En önemlisi zemin düzenlenmeli, daha yumuşak bir malzeme ile kaplanmalı çünkü sürekli düşmeler, ciddi boyutta yaralanmalar oluyor. Asılma, tırmanma, sallanma gibi malzemeler çok gerekli. Bitkileri tanımaları için yetiştirme alanları olmalı.”

Şeklinde açıklamalarda bulunmuştur.

6D4S,

“Yerlere oyun çizilmiş, çocuk oyunlarını rahat oynatabiliyoruz. Yerlere zıplama, yön, İngilizce komutlar... olan oyunlar çizilmiş. Parkımız, tavus kuşlarımız, tavuklarımız, kuş yuvalarımız (tahtadan yapılmış ve boyasız) var. Her sınıfın olacak şekilde bir hobi bahçemizi düzenliyoruz. Anasınıfının alanı ayrı, ayrı oyun parkı var. Alt bahçede deniz gören bahçemiz var, piknik yapıyoruz. Ağaçların kimliklerini etrafına astık, öğrenmek isteyen öğrensin diye. Bahçede hizmetlilerimizin lojmanı var, her an elimizin altında oldukları için hafta sonu bile kullanabiliyoruz. Kapalı spor salonumuz var, çocuklarımız için gerçek spor öğretmenleri

tuttuk.”

Şeklinde açıklamalarda bulunarak okul bahçelerinin çocukların fiziksel gelişimi açısından müsait olduğunu dile getirmişlerdir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, “İlkokul bahçelerinin, doğal öğeler açısından incelendiğinde, çocukların fiziksel gelişimine katkıları nelerdir?” sorusu incelenmiştir. Bu bölümde, araştırma kapsamında değerlendirilen bulgulara göre ulaşılan sonuçlara ve tartışmaya yer verilmiştir.

İncelenen okulların büyük çoğunluğunda oyun alanları, geleneksel oyun alanları ve oturma- dinlenme alanları mevcuttur. Okulların çok azında oyun alanları gölgeliklidir ve sadece doğal öğeler kullanan bir okulda oyun alanı doğal materyallerle donatılmıştır. Hiçbir okulda kum havuzu bulunmamaktadır. Doğal öğeler kullanan ve doğal öğeler kullanan okulların yarısından fazlasında spor alanları vardır ancak doğal öğeler kullanan bir okulda spor alanlarının etrafında tel örgü vardır. Düzenli, Yılmaz ve Tarakçı Eren’inde (2018) belirttiği gibi okul bahçelerinde sadece açık alan oluşturmak yetmez, iyi bir tasarım ve planlama da yapılmalıdır. Bununla birlikte yapılan araştırmalar sonucu kumla oynayan çocuklar, zihinsel ve sosyal açıdan gelişmektedir. Ayrıca küçük kas ve el becerilerinin de gelişmesi ile bu durum beden sağlıklarına olumlu katkı sağlamaktadır (Ummanel, 2017).

Doğal öğeler kullanan okul bahçelerinin tamamında çim ve toprak alan bulunmakta yanı sıra asfalt veya taş zemine de rastlanmaktadır. Ancak doğal öğeler kullanan okulların tamamının bahçesine sadece asfalt zemin veya sadece taş zemin döşenmiştir. Tandoğan’a (2016) göre, okul bahçelerinin sadece sert zeminden ve oyun alanlarından oluşan mekanların dışında çocukların doğa ile etkileşime girebileceği alanlardan oluşması önemlidir. Ancak bu araştırmada, doğal öğeler kullanan okullarda buna rastlanmamıştır.

Araştırmaya dahil olan tüm okulların bahçesinde ağaç mevcuttur ancak okulun büyüklüğüne göre gerekli miktarda ağaç diken doğal öğeler kullanan 1 okul olmuştur. Diğer okulların genişliğine göre mevcut olan ağaç sayısı yetersiz kalmıştır. Bununla birlikte doğal öğeler kullanan okulların bahçelerindeki ağaç sayısı oldukça az sayıdadır. Estetik olarak bitkilere, çim alanlarına, beton duvar ve telin yanında bitkisel unsurlara, tarım alanlarına yer veren ve hayvan besleyerek doğal yaşam alanı oluşturan okullar sadece doğal öğeler kullanan okullardır. Karadağ, Mutlu ve Sayın’ın (2012) araştırmalarına göre okullarda doğal ortamlar oluşturulmalıdır. Özegüner (2004), Sharma-Brymer ve Bland (2016), Demir (2012) doğal ortamların ve yeşillendirilen alanların insanların fiziksel sağlığına katkısı olduğunu belirtmektedirler. Bu araştırmaya göre, doğal öğeler kullanan 2 okulda öğrenci başına düşen yeşil alan miktarı yeterli, 1 okulda ise yetersizdir; doğal öğeler kullanan okullarda yeşil alan hiç bulunmamaktadır.

Doğal öğeler kullanan okulların tamamında çardak bulunmakta bununla birlikte bazılarında piknik masaları bazılarında ise su unsurlarına rastlanmaktadır. Doğal öğeler kullanan 2 okul ve doğal öğeler kullanan 1 okul bahçeyi otopark amaçlı kullanılmaktadır. Doğal öğeler kullanan 1 okulun bahçesi ile binasını ayırmak için tabandan tavana cam duvar döşemesi kullanılmıştır. Araştırmalar, içinde bulunulan

coğrafyanın topografya, flora gibi doğal özelliklerinden faydalanılması gerektiğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte su, kum, taş, kütük, kaya gibi materyallerden yararlanıp çocukların beş duyu organını kullanabileceği, beyin ve motor gelişimini hızlandırabileceği, yaratıcılıklarını geliştirip hayal güçlerini güçlendirebilecekleri, kentleşmenin olumsuzluklarından ve stresten uzaklaşabilecekleri oyun alanlarının tasarlanıp, planlaması gerektiğini vurgulamaktadır (Pekin Timur, Erzin, Aytaş ve Timur, 2018).

Okul, tarihi bir alanda değilse ya da sıfırdan inşa edilmiyorsa okul müdürleri, -bazı düzenlemeler için üst makamlardan izin almak şartıyla- bahçelerinde üst yüzey düzenleme yapmaya yetkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sonuçtan hareketle okul müdürlerine, okul bahçelerinde yapacakları düzenlemelerle ilgili büyük sorumluluklar düştüğü söylenebilir (Demir Öztürk, Atmaca ve Kuru, 2020).

Okul müdürlerinin sınırsız imkân ve yetkileri olsa, çoğunluğu tarım alanları oluşturmak ve hayvan beslemek istediklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, doğada yaparak-yaşayarak öğrenen çocuklar, duyarlarını daha aktif kullanacaklar ve öğrenmeler kalıcı hale gelerek bilişsel, duyuşsal ve değerlerle ilgili gelişim gösterecekler; aynı zamanda sürdürülebilirlik bilinci kazanacaklardır (Kınık Topalsan, Türk ve Güler, 2019; Akay, 2013; Turgut ve Yılmaz, 2010; Kellert, 2002; Tavşan ve Yanılmaz, 2019).

Okul müdürlerinin okul bahçelerini düzenlerken, en fazla dikkat ettikleri unsurlar arasında “güvenlik” geldiği görülmüştür. Daha sonra yeşil alan, oyun alanları ve spor alanlarının olmasına dikkat edildiği ifade edilmiştir. Ancak doğal unsur kullanmayan okul bahçeleri incelendiğinde yeşil alanların olmadığı veya çok az olduğu görülmüş; okul bahçelerinin asfalt veya taş zeminle kaplı olduğu, bahçenin etrafının yüksek beton veya taş duvarlarla çevrili olduğu görülmüştür. Doğal unsur kullanan okulların çoğu yeşil alanların etrafını çitlerle çevirerek seyir amaçlı kullanmışlardır. Alan yazın incelendiğinde okul bahçelerinin yeşil alan olanaklarından yoksun olduğu, bu olanağa sahip bulunan okulların da çok azında çimlere basmanın yasaklanmadığı bulunmuştur (Başar, 2020). Bir başka araştırmada ise güvenlik nedeniyle bahçe kullanımına sınırlama getirilmiştir (Özdemir ve Çorakçı, 2011). Yanı sıra Açıkalin’in 1995 yılında yaptığı araştırmasında, geleceğe yönelik kestirimler yapılmıştır ve tahminlerden biri 2020 yılında okulların geniş yeşil alanlar içinde, kampüs tipinde kurulacağı belirtilmiştir (akt. Can, 1998). Bu tahminin üzerinden çeyrek asır geçmesine rağmen, hâlâ okullarda yeşil alanların yeterli olmadığı söylenebilir.

Okul müdürlerine göre, nitelikli bir okul bahçesi tasarlanmasının önündeki engellerin başında bahçenin küçük olması gelmektedir. Bununla birlikte veliler çocuklarının güvenliğinden endişe duymaları, okul bahçesi tasarımında ön plana çıkmaktadır. Bu konuda en çok dikkat çeken sonuçta okul müdürlerinin siyasi yanlılık ile yerel yönetimlerin okulları desteklememesi ve şehir planlanmasında oluşan rantların, nitelikli okul bahçesinin önündeki en önemli engel olduğu ifade etmişlerdir. Akyürek’in (2016) yaptığı araştırma neticesinde, yanlılık/ tarafgirlik sonucu sadece ayrımcılık yaşanmamakta aynı zamanda liyakatsiz insanların tercih edilmesi, haksız da olsa iç gruptan olanları savunma, yalan söyleme, gerçekleri gizleme, iç grubun lehine her türlü hile ve hukuksuzluğu mubah sayma gibi birçok adaletsizliğe zemin hazırlamaktadır. Bu araştırmaya katılan okul müdürlerinden bazıları siyasi yanlılık neticesi bazı kurum ve kuruluşlardan gerekli desteği göremediklerini ifade etmişlerdir. Kazancı’nın (2019)

yaptığı araştırmada ise yerel yönetimlerin, eğitimin fiziki alt yapısına yönelik çeşitli sorumluluklar üstlenebileceği ancak bu sorumlulukların zorunlu olmadığı, isteğe bağlı olduğu ifade edilmektedir. Kentleşme ile birlikte şehir planlarında rantların olduğunu dolayısıyla bu durumun okul bina ve bahçelerini olumsuz etkilemektedir (Çelik ve Güleç, 2014; Kahraman Usta, 2021; Karakaya ve Kiper, 2013).

Bahçelerinde doğal öğeler kullanmayan okullarda çalışan sınıf öğretmenlerinin neredeyse tamamı bahçeleri fiziksel gelişim açısından yetersiz bulmuşlardır. Yetersiz bulmalarının nedenlerinin başında ise bahçenin küçüklüğü gelmektedir. Bunun dışında spor alanı- oyun alanı- geleneksel oyun alanlarının- yaşam alanlarının olmaması, araç-gereç eksikliği, fiziki açıdan riskli olması, ağaçlık, yeşil ortamın olmaması, okul mevcudunun fazla olması gibi nedenler ifade edilmiştir. Yapılan araştırmalar sonucu, İstanbul Avrupa Yakası'ndaki okulların bahçeleri öğrenci sayısına oranla; fiziksel, pedagojik, sosyal ve ruhsal gelişim açısından yetersiz kalmaktadır (Karaburun, Demirci ve Saka, 2015).

Bahçelerinde doğal öğeler kullanmayan okullarda çalışan sınıf öğretmenleri, çocukların fiziksel gelişimi için bahçeleri genellikle oyun oynatma ve spor yaptırma amacıyla kullanmaktadır. Bununla birlikte beden eğitimi derslerinde, yarış yaptırma ve fiziksel etkinlikler yaptırma amacıyla bahçeyi kullanmaktadırlar. Bu amaçlar doğrultusunda yaşadıkları zorluklar ise spor alanı ve araçlarının olmaması, zeminin beton olması, alanın yetersiz olması, bahçenin küçük olması gelmektedir. Bunlar dışında; istenilen zaman bahçeyi kullanamama, oyun alanının olmaması, bahçenin otopark amaçlı kullanılması, öğrenci mevcudunun fazla olması, tarım ve etkinlik alanlarının olmaması, hayvan beslenmemesi yaşanan diğer zorluklardır. Tüm bunlara rağmen zorluk yaşamadığını belirten çok az sayıda öğretmen de mevcuttur. Tepebağ ve Aktaş Arnas (2017), çocukların fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı olabilmeleri için çeşitli ortam ve imkanlara sahip olmalarını ifade etmişlerdir. Eğitim, oyun, spor, sosyal-kültürel faaliyetler gibi çeşitli etkinlikleri gerçekleştirebilecekleri en iyi ortam ise okul bahçeleridir.

Bahçelerinde doğal öğeler kullanmayan okullarda çalışan sınıf öğretmenlerinin yarısı fiziksel gelişim için araç- gereç, oyun alanı ve oyun araçlarına ihtiyaçları olduğunu söylemişlerdir. Bunun dışında spor alanlarına, büyük bahçeye, parkur alanlarına, yeşil alanlara, yumuşak zemin olmasına ihtiyacı olduğunu söyleyen öğretmenlerde vardır. 1 öğretmen bahçesinde yere çizilmiş geleneksel oyun alanları olduğu halde aynı araçlardan istediğini söylemesi dikkat çekmiş ve okulun bahçesine karşı olan bilgisi sorgulanmıştır. Orçan Kaçan, Halmatov ve Kartaltepe (2017), yeşil alan, oyun ve spor alanları, öğrenme alanları gibi çocukların ihtiyaçlarına cevap verebilecek okul bahçelerinin çok az olduğunu vurgulamaktadır.

Bahçelerinde doğal öğeler kullanan okullarda çalışan sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlası bahçeleri fiziksel gelişim açısından yetersiz bulmuştur. Yetersiz bulmalarının nedenlerinin başında ise bahçenin küçüklüğü gelmektedir. Bunun dışında spor alanı ve oyun alanının olmaması, araç- gereç eksikliği doğal öğeler kullanan okul bahçelerinin yetersizliğinin öğretmen görüşlerine göre diğer nedenleridir. Bu noktada bahçesinde doğal öğeler kullanmayan okullarda çalışan öğretmenlerle benzer sebepleri söylediği bulunmuştur. Ancak okul bahçesini fiziksel gelişim açısından yeterli gören doğal öğeler kullanan okullarda çalışan öğretmenler de mevcuttur. Bu öğretmenler bahçelerini yetersiz gören öğretmenlerle taban tabana zıt ifadeler kullanarak; bahçenin büyüklüğü,

spor alanlarının ve oyun alanlarının olması, ağaçlık, tarım ve yeşil alanların olması, geleneksel oyun alanlarının olması şeklinde açıklama yapmışlardır. Tüm bu veriler doğal öğeler kullanan okul bahçelerinde çalışan öğretmenlerin iki farklı görüşte olduğunu göstermiştir. Alan yazın incelendiğinde ise bahçelerin yeterli olduğu okuldaki öğretmenlerin okula karşı olumlu tutum geliştirdikleri; bahçelerin yetersiz olduğu okullardaki öğretmenlerin ise okula karşı genelde olumsuz tutum geliştirdikleri bulunmuştur (Karasolak, 2009). Tüm bunlarla birlikte okul bahçeleri, doğal öğeler barındıracak şekilde oyun, hareket, dinlenme alanları tasarlanarak çocukların başta fiziksel gelişim olmak üzere tüm gelişim alanlarını destekleyecek şekilde tasarlanmalıdır (Özdemir, 2011; Atasoy, 2005).

Bahçelerinde doğal öğeler kullanan okullarda çalışan sınıf öğretmenleri, çocukların fiziksel gelişimi için bahçeleri genellikle beden eğitimi derslerinde, teneffüslerde oyun oynatma ve spor yaptırma amacıyla kullanmaktadır. Bunun dışında piknik ve beslenme saatlerinde, görsel sanat dersinde, sosyal etkinliklerde, öğle arasında, serbest etkinliklerde, kitap okuma amacıyla da kullanılmakta ve bahçesinde doğal öğeler kullanmayan öğretmenlerden önemli ölçüde ayrılmaktadırlar. Bu amaçları gerçekleştirmek adına yaşadıkları zorluklar ise alan yetersizliği, derslerin çakışması, okulun kalabalık olması, beden eğitimi öğretmeni eksikliği, çocukların bahçede oynamaması, bahçenin çok büyük olması gelmektedir. Ancak zorluk yaşamadığını belirten öğretmenlerde mevcuttur. Alan yazına göre okul bahçeleri, doğal unsurlar barındırarak; çocukların fiziksel, zihinsel gelişimine katkı sağlayacak şekilde uzmanlar, yöneticiler, öğretmenler, çocukların istekleri göz önüne alınarak tasarlanmalıdır (Algan ve Uslu, 2009; Güneroğlu, Bekar ve Kaya Şahin, 2018).

Bahçelerinde doğal öğeler kullanan okullarda çalışan sınıf öğretmenleri fiziksel gelişim için araç- gereç, spor ve oyun alanı, büyük bahçe, yumuşak zemine, yeşil alanlara ihtiyaçları olduğunu söylemişlerdir. Bu noktada doğal öğeler kullanmayan okul bahçeleriyle paralel sonuçlara ulaşılmıştır. Yanı sıra okul bahçesinde yeşil alan istediğini söyleyen öğretmenin mevcut çalıştığı okul bahçesinde yeşil alan vardır. Bu durum öğretmenlerin çalıştıkları kuruma dair sahip oldukları bilgilerin sorgulanmasına sebep olmuştur. Bunun dışında bahçenin tasarlanması için planlama ve projeye, sağlam ve yeni oyun gruplarına ihtiyacı olduğunu söyleyen öğretmenlerin yanında; mevcut bahçenin fiziksel gelişim açısından müsait olduğunu söyleyen sınıf öğretmenleri de vardır. Yapılan araştırmalar, doğal alanların oyun ve öğrenmeler için potansiyel bir kaynak olduğu, gelecekteki okul bahçelerine dair plan ve politikaların buna uygun olarak gerçekleştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Fjürtoft ve Sageie, 2000).

Öneriler

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

Uygulayıcılara Öneriler

- Millî Eğitim Bakanlığı okullar inşa ederken, bahçelerine yönelik daha geniş ve yeşil alanlar ayırabilir; bahçe planlamasında doğal öğelere daha fazla yer verebilir.

- Millî Eğitim Bakanlığı mevcut okulların bahçelerinde, yeşil alanların çoğaltılmasına ve doğal öğelerin arttırılmasına yönelik teşvikler ve iyileştirmeler yapabilir, projeler geliştirebilir.
- İl veya ilçe Millî Eğitim Müdürlükleriyle okul müdürleri birlikte hareket ederek; her okulun yapısal, coğrafik, iklimsel ve içinde bulunduğu toplumsal özelliğine göre okulların bahçesi doğal öğelerle düzenlenebilir, bu konuda okullara özel projeler geliştirilebilir. Böylece resmi okullar monoton bir görüntüden çıkarak, biricik ve eşsiz özelliklere kavuşabilir.
- Okul müdürlerine, bahçelerin fiziksel gelişimine sağladığı katkılarla ilgili hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Okul bahçelerini çocukların fiziksel gelişimine göre güvenli ve doğal öğeler kullanacak şekilde nasıl düzenlenebileceğine dair okul müdürlerine eğitimler verilebilir.
- Öğretmenlere eğitimde bahçe kullanımı ve çocukların fiziksel gelişimine sağladığı katkılarla ilgili eğitimler verilebilir.
- Öğretmenlere eğitimde doğal öğeler barından bahçelerin çocukların fiziksel gelişimine sağladığı katkılarla ilgili eğitimler verilebilir.
- Okullarda doğal öğelerin çoğaltılmasına yönelik destekler, teşvikler ve yardımlar verilebilir. Sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, özel ve kamu kurumları, yerel yönetimler eğitim yöneticilerini bilgilendirebilir yanı sıra okulların gelişimine destek olabilir.

Araştırmacılara Öneriler

- Benzer çalışmalar farklı illerde, farklı eğitim kademelerinde, özel okullarda, farklı örneklerde (şube müdürü, veli...), farklı gelişim alanlarına yönelik yapılabilir.
- Okulların inşa edileceği yerlerin belirlenmesine yönelik şehir planlamaları incelenebilir.
- Okul bahçelerinin farklı kullanım amaçları araştırılabilir.
- Okul yöneticilerinin çocukların fiziksel gelişimine dair bilgileri araştırılarak yönetsel ve eğitsel rolleri karşılaştırılabilir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	<p>* Bu makale, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü; Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı; Eğitim Yönetimi ve Planlaması programı bünyesinde, 08.06.2022 tarihinde kabul edilen "İlkokul Bahçelerinin Doğal Öğeler ve Çocukların Fiziksel Gelişimi Açısından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.</p> <p>*Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.</p> <p>*(İstanbul Kültür Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 30.12.2021 tarih ve 2021/86 sayılı kararı ile etik kurul kararı alınmıştır.)</p>
Benzerlik Taraması	Yapıldı – İthenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Yazar Katkıları	<p>Çalışmanın Tasarlanması: 1. Author (%50), 2. Author (%50)</p> <p>Veri Toplanması: 1. Author (%50), 2. Author (%50)</p> <p>Veri Analizi: 1. Author (%50), 2. Author (%50)</p> <p>Makalenin Yazımı: 1. Author (%50), 2. Author (%50)</p> <p>Makale Gönderimi ve Revizyonu: 1. Author (%50), 2. Author (%50)</p>

Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	<p>* This article is based on Istanbul Kultur University Graduate Education Institute; Department of Educational Sciences; It was prepared by making use of the master's thesis titled "Examination of Primary School Gardens in Terms of Natural Elements and Children's Physical Development" accepted on 08.06.2022 within the scope of Educational Management and Planning program.</p> <p>* It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.</p> <p>* (Ethics committee decision was taken with the decision of the Scientific Research and Publication Ethics Committee of Istanbul Kultur University, dated 30.12.2021 and numbered 2021/86.)</p>
Plagiarism Checks	Yes - İthenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Author Contributions	<p>Design of Study: 1. Author (%50), 2. Author (%50)</p> <p>Data Acquisition: 1. Author (%50), 2. Author (%50)</p> <p>Data Analysis: 1. Author (%50), 2. Author (%50)</p> <p>Writing up: 1. Author (%50), 2. Author (%50)</p> <p>Submission and Revision: 1. Author (%50), 2. Author (%50)</p>

Kaynakça / References

- Akay, C. (2013). Ortaokul öğrencilerinin yaparak-yaşayarak öğrenme temelli tübitak 4004 bilim okulu projesi sonrası bilim kavramına yönelik görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 326-338.
- Akyürek, S. (2016). Türkiye'de iç grup yanlılığının toplumsal adalete ve güvenliğe etkisi. *The Journal Of Europe- Middle East Social Science Studies*, 2(2), 161- 179.
- Algan, H. ve Uslu, C. (2009). İlköğretim okul bahçelerinin tasarlanmasına paydaş katılımı: Adana örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 129-140.
- Arabacı, N. ve Çıtak, Ş. (2017). Okul öncesi dönemdeki çocukların “oyun” ve “açık alan (bahçe)” etkinlikleri ile ilgili görüşlerinin incelenmesi ve örnek bir bahçe düzenleme çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11(21), 38- 43.
- Atasoy, E. (2005). *Çevre için eğitim: ilköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bursa, Türkiye.
- Aytekin, S. (2019). Okul bahçelerinin ilkokul 4. sınıf öğrencileri ve öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi: ağrı ili örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ağrı, Türkiye.
- Can, N. (1998). Öğretmen ve yöneticinin etkililiğinin öğretimdeki rolü. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(13), 55- 69.
- Çelik, A. ve Şahin, M. (2013). Spor ve çocuk gelişimi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 1(6), 467- 478. doi: 10.9761/JASSS_454
- Çelik, S. ve Güleç, G. (2014). Kentleşme ve eğitim sürecinde okul binaları. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 101- 115.
- Creswell, J. W. (2002). *Research design: qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. California: Sage Publications.
- Deloya, M. (1993). Urban forestry activities in Mexico. *Unasylva*, 173(44), 28- 32.
- Demir, A. (2012). *Yeşil okul: çevre, sağlık ve eğitime etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya, Türkiye.
- Demir Öztürk, E., Atmaca, F. ve Kuru, G. (2020). Öğretmen ve okul yöneticisi perspektifinden dış mekan oyun alanları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(3), 1273- 1287.
- Demirbilek, M. ve Çetin, M. (2021). Okul müdürlerinin sürdürülebilir yönetim davranışları. *international Journal of Management and Administration*, 5(10), 1- 36. <https://doi.org/10.29064/ijma.885212> adresinden alındı
- Dursun, D. ve Güller, C. (2019). Çocuk ve kentsel mekan ilişkisi: erzurum'da çocuk oyun alanlarının erişilebilirlik ve alansal yeterlilik analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10 (1), 11- 27. <https://doi.org/10.29048/makufebed.515261> adresinden alındı.
- Düzenli, T., Yılmaz, S. ve Tarakçı Eren, E. (2018). Çocuklara anaokulu bahçelerinin sağladığı olanaklara yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57),

900- 907. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2500> adresinden alındı

Eminel Kutay, M. ve Oğuz, D. (2020). Okul bahçeleri tasarım standartlarının yeşil altyapı araçları açısından değerlendirilmesi. *Peyzaj- Eğitim, Bilim, Kültür ve Sanat Dergisi*, 2(1), 12-21.

Erözeren, H. (2019). *İlkokul bahçelerinin mevzuata uygunluğu ve eğitim paydaşlarının okul bahçesinin kullanımına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara, Türkiye.

Fjurtoft, I. ve Sageie, J. (2000). The natural environment as a playground for children Landscape description and analyses of a natural playscape. *Landscape and Urban Planning*, 48(1-2), 83-97. [https://doi.org/10.1016/S0169-2046\(00\)00045-1](https://doi.org/10.1016/S0169-2046(00)00045-1) adresinden alındı

Güneroğlu, N. Bekar, M. ve Kaya Şahin, E. (2018). Çocuk eğitimde okul bahçe tasarımlarının önemi. 1. *Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi Bildiriler Kitabı* (s. 448- 453). İstanbul: Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi. <https://doi.org/10.21733/ibad.471555> adresinden alındı

Kahraman Usta, H. (2021). Planlı kentleşme ve rant ilişkisi: Şanlıurfa örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(48), 1- 22.

Karaburun, A., Demirci, A. ve Saka, E. (2015). İstanbul Avrupa yakasındaki okul bahçelerinin öğrenci sayısına göre yeterliliklerinin mekansal olarak değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 31(31), 20- 47. <https://doi.org/10.14781/mcd.94461> adresinden alındı

Karadağ, A. A., Mutlu, S. ve Sayın, Ş. (2012). Okul bahçelerinin oyun alanı olarak değeri: Düzce kenti örneği. *Ormancılık Dergisi*, 8(2), 45-56.

Karakaya, B. ve Kiper, T. (2013). Edirne kent merkezindeki bazı ilköğretim okul bahçelerinin peyzaj tasarım ilkeleri açısından mevcut durumunun belirlenmesi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 59- 71.

Karasolak, K. (2009). *Mimari özellikleri farklı ilköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin okullarının bina ve bahçeleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana, Türkiye.

Kaya, E. (2020). *Okul bahçe düzenlemeleri hakkında öğrenci görüşleri ve okul yöneticilerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale, Türkiye.

Kazancı, A. (2019). *Türkiye’de eğitim hizmetlerinde yerel yönetimlerin rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, Türkiye.

Kellert, S. R. (2002). Experiencing nature: affective, cognitive and evaluative development in children. P. H. Kahn, Jr. ve S. R. Kellert (Dü) içinde, *Children and Nature Psychological, Sociocultural, and Evolutionary Investigations* (s. 117- 151). Cambridge: The MIT Press.

Kınık Topalsan, A., Türk, Z. ve Güler, G. (2019). Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik gerçekleştirilen “doğada bilim yapıyorum!” tübitak 4004 projesinin değerlendirilmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi*, 8(1), 581- 607. <https://doi.org/10.15869/itobiad.488344> adresinden alındı

Laaksoharju, T., Rappe, E. ve Kaivola, T. (2012). Garden Affordances for Social Learning,

Play, and for Building Nature- Child. *Urban Forestry & Urban Greening*, 11(2), 195-203. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2012.01.003> adresinden alındı.

Millî eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği. (2014a). Okul Müdürünün Görev, Yetki ve Sorumluluğu- Madde 39.

Millî eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği. (2014b). Oyun Yeri- Madde 90.

Millî eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği. (2014c). Uygulama Bahçesi- Madde 91.

Millî eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği. (2014d). Öğrenci başarısının değerlendirilmesi ve personelin görev, yetki ve sorumlulukları. Madde 20- Madde 43.

Orçan Kaçan, M., Halmatov, M. ve Kartaltepe, O. (2017). Okul öncesi eğitim kurumları bahçelerinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 60-70.

Özdemir, A. (2011). Okul bahçesi peyzaj tasarımı anlayışındaki değişim ve bu değişimin uygulamaya yansımalarının Bartın kenti örneğinde irdelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 13(19), 41- 51.

Özdemir, A. (2010). Pedagojik ve ekolojik yaklaşımı ile düzenlenmiş çocuk mekanlarında Avrupa deneyimi. *2008-1-TR1-LEO03-04034 nolu LdV Projesi*. Bartın: Bartın Üniversitesi-Bartın Meslek Yüksek Okulu.

Özdemir, A. ve Çorakçı, M. (2011). Ankara okul bahçelerinin katılımcı yöntemle yenilenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 41(189), 7-20.

Pekin Timur, U., Erzin, P. E., Aytaş, İ. ve Timur, Ö. B. (2018). Çocuk oyun alanlarında çocuk-oyun-doğa bütünlüğü için tasarım önerileri. *Uluslararası Kentleşme ve Çevre Sorunları Sempozyumu: Değişim/ Dönüşüm/ Özgünlük* (s. 28- 35). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Sharma-Brymer, V. ve Bland, D. (2016). Bringing nature to schools to promote children's physical activity. *Sports Medicine* 46, 955–962.

Sharts-Hopko, N. C. (2002). Assessing rigor in qualitative research. *Journal of the Association of Nurses In Aids Care*, 13 (4), 84-86.

Tandoğan, O. (2016). Çocuklar için daha yaşanılır okul bahçeleri. *Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E- Dergisi*, 11(4), 629-636. doi: 10.5505/megaron.2016.92053

Tavşan, F. ve Yanılmaz, Z. (2019). Eğitim yapılarında sürdürülebilir yaklaşımlar. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 24, 359- 383.

Tepebağ, D. ve Aktaş Arnas, Y. (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin okul bahçesini eğitsel amaçlı kullanımına yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 50- 67.

Tok, Ö. (2017). *Türk toplumunda transteoretik model sedanter yaşam ölçeklerinin geçerlik ve güvenilirliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, Türkiye.

Tremblay, M. S., LeBlanc, A. G., Kho, M. E., Saunders, T. J., Larouche, R., Colley, R. C., . .

. Conner Gorber, S. (2011). Systematic review of sedentary behaviour and health indicators in school-aged children and youth. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 8: 98.

Turgut, H. ve Yılmaz, S. (2010). Ekolojik temelli çocuk oyun alanlarının oluşturulması. III. *Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, (s. 1618-1630). Artvin.

Ummanel, A. (2017). Kum ve oyun alanları üzerine bir inceleme. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 1539- 1566. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017.17.31178-338847> adresinden alındı

Uzunali, A. (2021). Okul bahçelerinin peyzaj tasarımı ile yeniden değerlendirilmesi, Trabzon Prof. İhsan Koz ilkokulu örneği. *Online Journal of Art and Design*, 9(3), 172- 184.

Vural, H. ve Yılmaz, S. (2018). Erzurum kenti okul bahçelerinin fiziki yeterlilikleri. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 5(2), 109- 120. <https://doi.org/10.30910/turkjans.421342> adresinden alındı

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara (11. Baskı): Seçkin Yayıncılık.

Zubari, D. (2019). *Yetişkin çevre gönüllülerinin çocukluk dönemlerindeki doğa deneyimleri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya, Türkiye.